

Sill i sikte vid Island

Fiskare, fårfarmare och frisör

Av John Blad

Att deltaga i islandsfiske är ingen sinekur, det gäller rätt suga i allt vad tyglen håller och gärna lite till. Ändå drog armadan, år efter år iväg mot Nordatlanten för att fylla sina tunnor av saltad och eller kryddad sill. Det sägs att ett bra lag ska ha tur för att vinna sin serie, detta gäller i högsta grad även inom fisket. En anekdot som har stor likhet med en skepparhistoria säger att höjden av tur hade den galeas som hittade en garnlänk om 200 prima garn, inte nog med detta, redskapen var fulla av sill, man fyllde alla sina tunnor man, för hem och sålde länken för en mindre förmögenhet. Händelsen har likhet med vad som hände i Schlaraffenland, där flög stekta sparvar i munnen på hungriga medborgare, huruvida läskande dryckjom ingick i menyn förtäljer ej historien.

Det finns exempel på motsatsen där oturen varit framme, olika sorters olyckor har gjort sitt till att förstöra fiskafänget, maskinhaveri är ingen ovanlig realitet, att få garnen söndertrasade av "grismål" eller att de som en följd av detta sjunker till botten, i det fallet är det kört, fiskarna i laget får stå med sin tvättade hals och ekonomisk ruin hotar.

Trots dimmigt och dåligt väder, det är inte många dagar på en säsong vid Island man ser solen, stormarna kunde avlösa varandra, bristen på hygien kunde orsaka utslag då mest på handleder och underarmar där huden var exponerad mot det allomstädes närvarande saltet. Kryddorna gjorde också sitt till att irritera huden, först på säsongen hade man gummihandskar som skydd men dessa var förbrukningsvara och höll ej för det hårda slitaget. Att salta sill barhant unnar man inte ens sin värsta ovän!

Bästemannen på kuttern Eira från Bleket var en man av principer och är värd ett eftermäle. Denne man sprudlade av energi, hans batterier var ständigt fulladdade, men tendens till överladdning kunde stundom skönjas. En av många egenheter utspann sig vid matbordet, att äta för mycket är av ondo lät hans budskap. Förtär man för mycket föda blir man däst och dåsig och kan ej prestera den kvot av hårt slit som varje deltagare borde utföra, som exempel på detta avslutade han måltiden med att upplysa om att han var halvmätt och beredd att återuppta de sysslor som kanske inte fanns. Så kunde vara fallet om morgonens fångst varit dålig och ingen sill fanns i bingarna. Att sova middag blev ett naturligt sätt att tillbringa den tid, fram till kvällen då garnen skulle i sjön. Kalle L. var motståndare till dessa tupplurer men fick vika för skepparen Sigvard Tallvik som hade annan syn på saken.

Att uppsöka nödhamn vid dålig väderleksrapport är klokt, bästemannen hade sin egen åsikt som i de flesta andra fall, att klä skutan i full segelskrud och på så sätt rida ut stormen på fiskefältet är en lämplig terapi som passar oss vikingar i västerled. Om han genom dessa radikala metoder försökte imponera på oss tonåringar misslyckades han totalt. Att uppsöka hamn i nordliga Siglufjordur är väl ingen drömuplevelse men som alternativ till Nordatlantens berg och dalbana var den väl lämpad för sin uppgift. Vid den aktuella tidpunkten ansåg vi ungdomar Kalles och hans generations åsikter som hopplöst mossiga, att protestera lönade sig ej, de äldre hade ensamrätt på erfarenhet och klokhet. Att mumla i skägget mot påstådda oförrätter var väl det närmaste som framfördes. Det kan nämnas att samtliga lät skägget växa då bristen på färskvatten försvårade personlig hygien. En viss nytta

gjorde det borstiga skägget som ofta bar en annan färg än ägarens nyans på håret, en av killarna kallades med ett fint ord för den melerade, på den ena kinden dominerade en klart karmosinröd färgsättning alltmedan den motsatta ansiktshalvan skiftade i en mera ödmjuk rödvulen karaktär.

När garnen togs hem var dessa ofta bemängda med maneter, trådarna virvlade runt i luften och fastnade i skäggväxten. Därmed undgick man mycket obehag, ögonen var den ömma punkten, när tentaklerna träffade ögat sved det rejält men skadan var av övergående natur.

I staden Siglufjördur belägen litet söder om polcirkeln gick det livligt till. Detta är kanske en förskönande beskrivning då vissa element i besättningarna slog sig lösa, upprymda, oftast med hjälp av "Svarta Döden" det isländska brännvinet som smakade pyton men gjorde sin verkan. Platsen hade mycket gemensamt med Klondyke, under säsongen landades enorma mängder sill som landsaltades eller bereddes till sillolja, denna operation spred en vämjelig stank. Folket borde mangrant haft tillgång till gasmask. Det som tjänstgjorde som gator var belagda med lavagrus, tillsammans med det myckna regnet bildades sörja, att bära lågskor var ej att tänka på, här var det endast fiskarstövlarna som dög. Infödingarna tycktes ha god tillgång till kontanter. Många frågade om vi hade något att sälja, för bättre begagnade klockor var marknaden god, kanske brände pengarna i islänningarnas fickor, för en av dessa klockor kunde man få dubbla nyvärdet!

Siglufjördur

På dansen i Folkets hus gick det också livligt till, en stor saknad var tillgången på goda spelemän, två dragspelare sörjde oftast för det musikaliska, publiken var merendels dressad i storstövlar och flytet i dansen uteblev, de flesta hade förtärt SD i olika kvantiteter som yppade sig från salongsberusning till ett mera förtätat fylleri, somliga hade tittat alltför djupt i flaskan och i bästa fall tuppat av. De som försökte inleda en romans med det täcka könet rönt i regel ringa framgång, de s.k. sildastölkurna var ett kollektiv som visste sitt eget värde, ofta var det studerande flickor från Reykjavik som utnyttjade chansen att under säsongen tjäna ihop betydande summor i sillmagasinen, Island har dragits med hög inflation, priset på frukt låg skyhögt över vad vi var vana vid, en av våra fiskare drabbades av tandlossning, detta förklarade läkaren på det svenska stödfartyget att åkomman berodde på vitaminbrist och var början till skörbjugg, i det läget blev den olycklige ordinerad att äta frukt som visade sig vara

otroligt dyr, ett par apelsiner kunde vi sala ihop till, frukten gjorde underverk och mannen återfick hälsan.

Tiden i hamn kunde bli lång, någon egentlig sysselsättning förutom att salta garnen förekom ej, platsen är omgärdad av ganska höga fjäll och att försöka bestiga något av dessa vore uppenbarligen ett spännande företag. Några av oss yngre gjorde slag i saken att i akt och mening sälla oss till den exklusiva grupp som hade Hillary och Norgay som affischnamn. De goda intentionerna visade sig vara vanskliga att förverkliga, första sträckan var svagt sluttande, andra etappen bjöd mera motstånd, terrängen skiftade från saftigt grönbete där vi hade sällskap av bråkande får, sakta förvandlades landskapets karaktär till rena stenöknen, vad som nerifrån sett ut som ett sluttande plan visade sig vara brant och svårforcerat med risk för ras, uppskattningsvis besegrade vi toppen till hälften, någon tredje eller fjärde delsträcka mot massivets krön blev aldrig fullbordad och de halverande alpinisterna övergick till annan och mera lättisam verksamhet.

Att klippa får är en färdighet som ett fåtal besitter, en av killarna med lång erfarenhet från islandsfisket var expert på området. Varje gång vi anlöpte staden kontaktade han sin vän, en fårfarmare, denne hade alltid akut brist på klippare enär han saknade familj, på andra gårdar med många barn var det ofta de äldre barnen som så gott de kunde hjälpte till att klippa. I början av 50-talet hade man ej tillgång till de effektiva elektriska saxarna, utrustningen stod kvar på det stadie det gjort de senaste hundra åren. Fåren gick ute året runt och var väl mer vilda än tama, i en fålla vallade man in boskapen, kanske ett tjugotal djur, med visselpipa dirigerade farmaren två hundar som drev hjorden i önskad riktning. Som en domptör på cirkus ledde bonden sina hundar som i sin tur drev djuren i rätt riktning.

Den ljusa årstiden utnyttjade man för klippning, dygnet runt gick saxarna, som betraktare kunde man kanske uppfatta den omilda behandlingen av fåren som djurplågeri, detta bestred Valter som vår klippande fiskare hette och åberopade att de som klippte led de värsta skadorna av de inblandade parterna - se på mina händer, här finns inte mycket skinn kvar, saxen skaver och att använda handskar låter sig ej göra. Samtidigt hade han planer på att etablera sig professionell klippare som han ansåg gav bättre bärning än fisket som ditintills varit en ren flopp.

Nåväl, tiden led, vädrets makter hade stabiliserat sig och därmed gick färden mot fiskefältet, Valter var handikappad i ett par dagar innan huden, speciellt på den högre handen läkt, fisket var fortfarande uselt och i det läget kunde vi vara en man kort. Somliga var avundsjuka på vår extraknäckare som tjänat ihop ett litet kapital dock i isländsk valuta som inte stod högt i kurs.

Efterhand blev fisket bättre, tunnorna fylldes med råge, säsongen var slut, hemresan till Skärhamn gick som en dans, på Isaks kafé bytte man pengar, deltagarna skildes som agnar för vinden och återgick till sina ordinarie yrken så även Valter som omgående trädde i tjänst i sin egen rak - och frisersalong!

John Blad